

УДК 351.84

*Павлишина Н. Б.,
старший викладач
кафедри соціальної роботи,
Луцький інститут
розвитку людини
Університету “Україна”*

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ (НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ) ЯК СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Розкрито особливості професійної діяльності соціальних працівників у закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Розглянуто зміст соціального обслуговування клієнтів геронтологічної групи у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

***Ключові слова:** соціальний працівник, фахівець соціальної роботи, людина похилого віку, соціальний захист, соціальне обслуговування, соціальна служба, територіальний центр соціального обслуговування.*

Раскрыты особенности профессиональной деятельности социальных работников в заведениях социального обслуживания людей преклонных лет. Рассмотрено содержание социального обслуживания клиентов геронтологической группы в территориальном центре социального обслуживания (предоставление социальных услуг).

***Ключевые слова:** социальный работник, специалист социальной работы, человек преклонных лет, социальная защита, социальное об-*

служивание, социальная служба, территориальный центр социального обслуживания.

The features of professional activity of social workers are exposed in establishments of social maintenance of people old years. Maintenance of social service of customers of gerontology group is considered in the territorial center of social service (grant of social services).

Keywords: *social worker, specialist of social work, old man, social defence, social service, social service, territorial center of social service.*

Демографічна ситуація у ХХІ ст. характеризується збільшенням частки людей похилого віку в соціальній структурі суспільства. Питання соціальної роботи з людьми похилого віку і, зокрема, проблема соціальної допомоги літнім людям в закладах соціального обслуговування, перебувають у центрі уваги громадськості. Результати різноманітних соціологічних досліджень свідчать про тенденцію зростання кількості людей похилого віку та їх дискримінацію. У зв'язку з цим, все більшої актуальності набуває соціальна робота з цією групою населення. Для повноцінного функціонування в суспільстві люди похилого віку часто потребують захисту, підтримки та піклування. Саме тому необхідно вдосконалювати систему соціального захисту людей похилого віку, розробляти нові методи, методики та технології роботи з такою категорією клієнтів соціальної роботи та успішно впроваджувати їх у відповідних закладах соціального обслуговування.

В останні роки з'явилося багато робіт, у яких безпосередньо чи у зв'язку з вивченням інших проблем досліджуються питання діяльності закладів соціального обслуговування людей похилого віку. Зокрема, напрями роботи соціальних служб, що здійснюють соціальне обслуговування людей похилого віку, розглядали такі вчені як І. А. Євдокимова, Л. Д. Кизименко, Л. М. Бедна, Л. Т. Тюття, І. О. Титаренко, Т. І. Коленіченко та інші.

Аналіз нормативно-правових документів і наукової літератури дозволив встановити, що соціальний захист людей похилого віку в Україні забезпечується мережею закладів: Міністерством соціальної політики України; Пенсійним фондом; департаментами, комісіями, комітетами соціального захисту населення місцевих Рад і держадміністрацій; територіальними центрами соціального обслуговування пенсіонерів і самотніх непрацездатних громадян та відділеннями

соціальної допомоги вдома; установами, закладами і підприємствами сфери управління Міністерства соціальної політики, які здійснюють соціальний захист людей похилого віку, інвалідів, ветеранів війни і праці (будинки-інтернати, санаторії та пансіонати, підприємства Українського протезного концерну “Укрпротез”, науково-дослідні інститути, які вивчають проблеми старіння, служби медико-трудової експертизи, різноманітні недержавні фонди, товариства, організації).

Згідно з Законом України “Про соціальні послуги”: “...основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Соціальне обслуговування здійснюється: за місцем проживання особи (вдома); у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; в установах і закладах тимчасового або постійного перебування; у територіальних центрах надання соціальних послуг; в інших закладах соціальної підтримки (догляду)” [3].

І. О. Титаренко зазначає, що соціальну допомогу громадянам похилого віку, які частково або повністю втратили здатність до самообслуговування, за їх бажанням може бути надано або у відповідній соціальній установі (будинку-інтернаті, територіальному центрі соціального обслуговування, будинку для ветеранів, пансіонаті для громадян похилого віку), де вони перебувають тимчасово або постійно, або безпосередньо за місцем проживання вдома [5].

Згідно з Державними будівельними нормами України, територіальний центр соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян (далі – територіальний центр) – спеціальна державна установа, що надає послуги пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним громадянам вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності та соціальної активності [1].

Л. Т. Тюття зазначає, що територіальні центри соціального обслуговування є спеціальними установами, які надають послуги громадянам похилого віку та самотнім непрацездатним громадянам, спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності та соціальної активності [6].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування

(надання соціальних послуг)”, у територіальному центрі можуть утворюватися такі структурні підрозділи: відділення (не менше як два різного спрямування) соціальної допомоги вдома; соціально-побутової адаптації; соціально-медичних послуг; стаціонарне для постійного або тимчасового проживання; організації надання адресної натуральної та грошової допомоги; інші підрозділи, діяльність яких спрямована на здійснення соціального обслуговування (надання соціальних послуг) громадянам [4].

Згідно з Державними будівельними нормами України, територіальні центри мають складатися не менше ніж із двох підрозділів, основними з яких є: відділення соціальної допомоги вдома; відділення організації надання грошової та натуральної адресної допомоги малозабезпеченим непрацездатним громадянам; відділення соціально-побутової реабілітації; відділення соціально-медичної реабілітації [1].

Л. Т. Тюття зазначає, що територіальні центри мають у своїй структурі: відділення соціальної допомоги вдома, відділення соціально-побутової реабілітації; відділення гуманітарної та благодійної допомоги; відділення організації харчування; відділення денного перебування; лікувально-оздоровчий комплекс; відділення медично-соціальної реабілітації; стаціонарне відділення для постійного або тимчасового проживання; спеціальні житлові будинки для самотніх непрацездатних громадян; лікувально-виробничі майстерні, спеціальні цехи, дільниці, підсобні сільські господарства, у тому числі на госпрозрахунковій основі; дієтичні їдальні [6].

Основними завданнями територіального центру є: виявлення громадян похилого віку, інвалідів, хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більше як чотири місяці), які не здатні до самообслуговування та потребують постійної сторонньої допомоги, визнані такими в порядку, затвердженому МОЗ; формування електронної бази даних таких громадян, визначення (оцінювання) їх індивідуальних потреб у соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг); забезпечення якісного соціального обслуговування (надання соціальних послуг); установлення зв'язків з підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, фізичними особами, родичами громадян, яких обслуговують територіальні центри, з метою сприяння в здійсненні соціального обслуговування [4].

Територіальний центр соціального обслуговування надає:

- соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, м'яким і твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів, ремонт одягу та взуття, перукарські послуги тощо;
- психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення відносин з оточуючим соціальним середовищем, психологічної корекції, методичних порад;
- соціально-педагогічні послуги – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб громадян, яких обслуговує територіальний центр, організація їх дозвілля;
- соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів, збереження, підтримка здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;
- соціально-економічні послуги – надання натуральної чи грошової допомоги;
- юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, захист прав та інтересів громадян, яких обслуговує територіальний центр;
- інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації, у тому числі надання інформації про можливість отримання безоплатної правової допомоги відповідно до Закону України “Про безоплатну правову допомогу”;
- інші соціальні послуги, перелік, умови та порядок надання яких визначають у разі потреби місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, що утворили територіальний центр [4].

Л. Т. Тюття до основних напрямів роботи територіального центру відносить: якісне надання різних видів (до 40) побутових, медично-соціальних послуг громадянам похилого віку відповідно до висновків лікарів про ступінь втрати здатності до самообслуговування [6].

Автор зазначає, що територіальні центри здійснюють комплекс соціально-побутових, медичних, комунальних, оздоровчих, рекреаційних, посередницьких, реабілітаційних та інших послуг [6].

Згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників, фахівець із соціальної роботи у територіальному центрі надання соціальних послуг виконує таку діяльність:

- організовує виявлення та реєстрацію громадян похилого віку, які потребують соціальної, медичної, юридичної, психологічної, педагогічної, матеріальної та іншої допомоги, охорони й захисту їх морального, фізичного та психологічного здоров'я;
- виконує завдання та обов'язки щодо організації піклування, опікування та догляду людей похилого віку;
- проводить психологічні та педагогічні консультації, дає юридичні поради;
- організовує за місцем проживання соціальну, медичну, побутову допомогу громадянам похилого віку й непрацездатним громадянам;
- влаштовує в разі потреби осіб, які потребують допомоги, у лікувальні установи, інтернати для дорослих;
- забезпечує професійний рівень роботи персоналу підрозділу, у тому числі соціальних працівників і соціальних робітників [2].

Діяльність соціального працівника у територіальному центрі надання соціальних послуг спрямована на:

- використання на практиці нормативно-правових актів з питань надання соціальних послуг особам похилого віку;
- реєстрація та ведення обліку осіб, які мешкають у зоні соціального обслуговування;
- організація та контроль за наданням соціальних послуг, необхідних окремим особам для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності;
- використання наявних фінансових, матеріальних та інших можливостей для задоволення потреб осіб і розв'язання їх проблем;
- організація заходів щодо реабілітації, реінтеграції, соціальної адаптації осіб, влаштування їх на перебування в будинок-інтернат, санаторій, будинок відпочинку тощо;
- розгляд листів, заяв, скарг та у встановленому порядку надання відповіді;
- ведення первинної документації з організації соціального обслуговування та допомоги, обліку та звітності;
- вирішення поточних питань із соціальними робітниками [2].

Отже, здійснивши аналіз нормативно-правових документів та фахової наукової літератури було з'ясовано, що територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) – це спеціальний заклад, який надає соціальні послуги громадянам похилого віку та самотнім непрацездатним громадянам, спрямовані на підтримання

їхньої життєдіяльності та соціальної активності; в якому надається комплекс соціально-побутових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних, інформаційних та інших соціальних послуг громадянам похилого віку. Майбутні фахівці соціальної роботи можуть працювати на посаді соціального працівника та фахівця із соціальної роботи, надаючи комплекс відповідних послуг клієнтам геронтологічної групи.

Література:

1. Державні будівельні норми України. Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення. ДБН В.2.2.-18:2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-269>. – Назва з екрана.

2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 “Соціальні послуги” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon.nau.ua/doc/?code=n0001203-98>. – Назва з екрана.

3. Закон України “Про соціальні послуги” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>. – Назва з екрана.

4. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)” від 29.12.2009 р. № 1417 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon.nau.ua/doc/?code=1417-2009-%EF>. – Назва з екрана.

5. *Титаренко І. О.* Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект / І. О. Титаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkpi/soc/2009_4/Titarengo. – Назва з екрана.

6. *Тюптя Л. Т.* Система соціального обслуговування населення / Л. Т. Тюптя [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsialna_robota_-_tyuptya_lt. – Назва з екрана.